Ksenija Krušelj

Fragmenti iz 120 godina koprivničke gimnazije – prvi dio

KLJUČNE RIJEČI:
Koprivnica, srednjoškolsko obrazovanje, gimnazija, profesori, učenici, zahtjevi za zatvaranje gimnazije, zakoni, reforme, aktivnosti

Početci gimnazijskog obrazovanja u Koprivnici sežu u razdoblje Austro-Ugarske. Sada već daleke 1906. godine ukinuta je Viša pučka škola i osnovana Privremena mala realna gimnazija. Nastava je počela 12. rujna 1906. godine u prvom, drugom i trećem razredu. Četvrti razred otvoren je sljedeće školske godine. Školska zgrada dovršena je 1908. godine. Nakon Prvoga svjetskog rata nastupile su značajne promjene u organizaciji rada i aktivnostima, a odnosile su se prije svega na otvaranje svih osam razreda, čime škola postaje potpuna realna gimnazija. Nastava se provodila prema suvremenim pedagoškim standardima, a na rad škole utjecale su i društvene okolnosti, osobito u vrijeme Drugoga svjetskog rata, tijekom kojeg je život izgubio dio učenika, ali i nastavnika.

1. Srednje školstvo u Hrvatskoj početkom 20. stoljeća

Početkom 20. stoljeća u Hrvatskoj je srednjoškolski sustav obrazovanja bio strukturiran od nižih i srednjih stručnih škola, učiteljskih škola pa do općeobrazovnih srednjih škola – gimnazija. U ovom je radu naglasak stavljen na gimnazije kao općeobrazovne srednje škole. Takav je srednjoškolski sustav ustrojen još krajem 19. stoljeća, da bi se uz male izmjene održao sve do polovine 20. stoljeća. Zakonska regulativa za srednje školstvo nije bila jedinstvena, nego se rad pojedinih vrsta škola regulirao posebnim zakonskim propisima. Najveći broj učenika upisivao je šegrtske škole kao niže srednje škole. U njih su se mogli upisati učenici nakon završetka niže pučke škole i nisu smjeli biti stariji od 12 godina.

Šegrtske su škole djelovale pri pučkim školama, a osnivale su se u gradovima i većim naseljima. U Koprivnici je Šegrtska škola osnovana 1886. godine i također je radila u prostoru pučke škole. Te su škole bile organizirane tako da su se učenici koji nisu završili pučku školu upisivali u niži odjel u trajanju od jedne godine, a ostali učenici polazili su viši odjel u trajanju od tri godine (tri razreda). Viši razredi šegrtskih škola bili su objedinjeni u srodnim skupinama: građevnoj, industrijalno-trgovačkoj, mješovitoj i trgovačkoj. Obveza polaženja škole trajala je tako dugo dok su učenici bili na naukovanju kod majstora.[1]

Pojam srednje škole odnosio se na općeobrazovne škole, dakle gimnazije. Sustav osmogodišnjeg gimnazijskog obrazovanja ustanovljen je polovicom 19. stoljeća. I za hrvatske gimnazije vrijedila je Osnova za organizaciju austrijskih gimnazija i realka propisana 1849. Gimnazija je trajala osam godina, a malu ili nižu gimnaziju činila su četiri niža razreda. U nižoj gimnaziji učenici su se osposobljavali za prijelaz u višu gimnaziju ili neku drugu srednju školu. Završetkom više gimnazije omogućen je upis na sveučilište. Po završetku školovanja u osmogo-

1 GAĆINA ŠKALAMERA, Sonja: *Dinamika razvoja osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj od 1900. do 1940.* //Anali za povijest odgoja, 3, 2004., 83–111.

dišnjim gimnazijama obavezno je bilo polaganje ispita zrelosti.

Realke se osnivaju 1850-ih godina, najprije kao nesamostalni zavodi, uz glavne škole, s ciljem pružanja šire izobrazbe u realnim predmetima. U početku su trajale od dvije do tri godine (male realke). Godine 1869. male (niže) realke postaju četverogodišnje i tako se uvrštavaju u niz pravih srednjih škola, a velike (više) potpune realke sedmogodišnje škole. Realka se po svojem programu približila gimnaziji.

Razlika je bila samo u tome što je u gimnaziji težište bilo na klasičnim, a u realkama na živim jezicima. U gimnazijama su uz obvezno učenje latinskog i još jednog stranog jezika u općim predmetima stjecana osnovna znanja iz svih znanstvenih područja.

Između klasičnih i realnih gimnazija bitna je razlika bila u nastavnom programu viših razreda i, sukladno tomu, daljnjem visokom obrazovanju. U klasičnim (općim) gimnazijama učenici su obavezno učili grčki jezik i društveno-humanističke predmete, dok su u realnim gimnazijama, uz opće, više bili zastupljeni matematičko-prirodoslovni predmeti i crtanje te su učenici osposobljavani za prirodne i tehničke visoke škole. Obje gimnazije, klasične i realne velike gimnazije, pružale su vrlo široko obrazovanje i bile su najbolje škole višeg obrazovanja. Do reorganizacije realki došlo je 1894. godine kao rezultat inicijative o reformi srednjih škola. Realke (u Zagrebu, Osijeku i Zemunu) pretvorene su u osmorazredne realne gimnazije, nakon kojih je također bio moguć upis na sveučilište.

Zakonom o srednjim školama u Kraljevini Jugoslaviji 1929. godine propisan je rad općeobrazovnih srednjih škola, klasičnih i realnih gimnazija i realki. Prva četiri razreda bile su nepotpune ili niže srednje škole, a one s osam razreda bile su potpune ili više srednje škole. Tipovi srednjih škola bili su realna gimnazija, realka i klasična gimnazija. Škole su bile državne, uz samo nekoliko samoupravnih, i bile su u nadležnosti Ministarstva prosvjete. Privatnih srednjih škola nije moglo biti, ali je postojala privatna poduka. Njeni su polaznici bili obvezni polagati godišnji ispit u državnim školama. Prosječan propisani broj djece u razredu bio je od 50 učenika u prvom i drugom razredu do 30 učenika u sedmom i osmom razredu. Postojali su paralelni razredi, tj. odjeljenja. U slučaju da viša škola nije imala dovoljan broj učenika, svodila se na nižu s mogućnošću ukidanja. Zanimljiva je odredba po kojoj su srednje škole morale imati vlastitu zgradu i nisu mogle, ni privremeno, biti smještene u zgradi neke druge škole. U nižu srednju školu mogli su se upisati učenici nakon osnovne škole, s navršenih 10 do najviše 13 godina i s položenim prijemnim ispitom. Po završetku četvrtog razreda učenik je polagao niži tečajni ispit (mala matura) i, ako nije nastavljao školovanje u nekoj od stručnih ili općih srednjih škola, dobivao je kvalifikaciju za činovničko zvanje. U višu srednju školu upisivani su učenici s 14 godina i koji su završili prva četiri razreda niže srednje škole. Nakon završetka četvrtog razreda učenik je polagao ispit zrelosti ili veliku maturu, nakon čega se mogao upisati na jedan od fakulteta ili visoku školu. Klasične su gimnazije bile malobrojne, a u odnosu na prethodno razdoblje uvelike se povećao broj realnih gimnazija. U Savskoj banovini gimnazije su djelovale u Zagrebu (dvije klasične i pet realnih), po dvije realne u Sušaku i Osijeku te realne gimnazije u Bjelovaru, Glini, Gospiću, Karlovcu, Koprivnici, Korenici, Križevcima, Krku, Novoj Gradiški, Ogulinu, Otočcu, Petrinji, Senju, Sisku, Slavonskoj Požegi, Slavonskom Brodu, Varaždinu, Vinkovcima, Virovitici i Vukovaru. Jedna samoupravna realna gimnazija bila je u Daruvaru.

Zakon o srednjim školama iz 1929. propisivao je da su srednje škole potpune (s osam razreda) ili nepotpune, s prva četiri razreda. Srednje su škole bile realna gimnazija, realka i klasična gimnazija.

2. Ukidanje Više pučke škole i osnivanje Privremene male realne gimnazije u Koprivnici

Grad Koprivnica je početkom 20. stoljeća prema popisu stanovništva iz 1900. godine brojio 5710 stanovnika, da bi do 1910. već narastao na 8018 žitelja, sa snažno izraženim obrtničkim, trgovačkim i prometnim funkcijama za širu okolicu. U Koprivnici je do 1900. godine postojala Opća pučka djevojačka i dječačka škola, opetovnica i šegrtska škola, dok se nastava održavala u prostorima pučke škole. Učitelj pjevanja, zborovođa i gradski kapelnik Tomo Šestak 1874. godine otvorio je i glazbenu školu. Viša dječačka i djevojačka pučka škola, odnosno peti i šesti razred, bili su otvoreni 1902. godine, godinu kasnije bio

je otvoren sedmi razred, a 1904. i osmi razred pri Višoj pučkoj djevojačkoj i dječačkoj školi. Na taj su način neko vrijeme u istoj školskoj zgradi radile niža pučka škola, viša pučka škola, šegrtska škola, povremeno i posebne stručne škole. Na molbu građana, točnije Gradskog zastupstva predvođenog gradonačelnikom Josipom Vargovićem, Kraljevska zemaljska vlada Hrvatske u Zagrebu preko svojeg Odjela za bogoštovlje i nastavu donijela je 25. kolovoza 1906. godine odluku da se ukine koprivnička Viša pučka škola i osnuje Privremena mala realna gimnazija. Odluku je potpisao predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu dr. Milan Rojc. Nastava je počela 12. rujna iste godine u prvom, drugom i trećem razredu. Novoosnovana Privremena mala realna gimnazija radila je u prostorijama pučke škole. Kako je izgledala školska zgrada, izgrađena 1892. i smještena u Gospodarskoj ulici (danas Ulica Gjure Estera) u blizini crkve sv. Nikole i gradskog parka, u blizini kojega je smještena Privremena mala realna gimnazija, čitamo u zapisu Mije Židovca[2] u Izvješću iz 1891./92.:

Novom školom dobio je naš drevni grad vrlo lijepu jednokatnicu koja bi mogla i većem gradu uresom biti. U toj zgradi preliminarno je prizemno 6 školskih soba, a u I katu isto toliko. Osim toga proviruje na zapadnoj strani na srijedi ove sgrade prostrano moderno zahtjevom odgovarajuća gombaonica. Prizemno skrbljeno je za udoban stan školskog podvornika. U I katu pako nalazi se jedna soba za sbornicu, za ravnateljsku pisarnu, za knjižnicu, a jedna za kabinet opredjeljenja. Vanjsko lice ove zgrade jest upravo sjajno, arhitektoničkimi nakiti providjeno. Krasan krov od škriljevca uveličavaje ukusno provirući dimnjaci, munjovodi, svjetlišna okna, suzbijači sniega i ini modernim zahtjevom odgovarajući objekti. U zgradu se ulazi sa istočne strane na dvoja velika glavna ulazna vrata sa nadprozori a sa zapadne strane sgrade vode dvoja izlazna vrata u dvorište. Nutarnje razredjenje odgovara posvema zahtjevom novijeg vremena. Vrijedno je spomenuti prostrane hodnike, predsoblje i ine za udobnost služeće prostorije. Po propisu dosta veliki prozori odlikuju se sa 3 vanjska prema van, a unutarnja prema unutar otvarajući krila od arižovog drva, donja krila sa šprljci u dva polja razdjeljena te prozornom policom i okapnicom providjena. Nova sgrada dobiva tim veću vrijednost što će se posve novim pokućstvom opremiti.

Iako je u svoje vrijeme školska zgrada bila jedna od modernijih, vidljivo je da postaje pretijesna te tadašnji gradonačelnik Koprivnice Vargović zaključuje kako je gradu za gimnaziju potrebna posebna zgrada.

3. Prva gimnazijska školska godina 1906./1907.

Te prve školske godine 1906./1907. bilo je upisano 89 učenika i 56 učenica, od toga privatnih dvoje. Na kraju školske godine ostalo je 88 učenika i 32 učenice. Iz niže pučke škole u prvi je razred bilo upisano 27 učenika, iz bivše više pučke škole u Koprivnici u drugi razred 30, a u treći 25 učenika. Iz drugih viših pučkih škola realnog smjera u drugi je razred upisano dvoje, kao i dvoje učenika u treći razred. Sukladno definiranju tadašnje Trojednice, iz Hrvatske je bilo 80 učenika, a iz Slavonije 6, dok su iz Ugarske i iz austrijskih zemalja bili po jedan učenik. Po zanimanju roditelja bilo je tu djece čiji su očevi spadali u skupinu bankara, veleobrtnika i veletržaca – ukupno jedan, posjednika također jedan, obrtnika, trgovaca, kramara 44, državnih i zemaljskih činovnika devet, općinskih i privatnih činovnika šest, odvjetnika, liječnika i privatnih mjernika jedan, književnika i umjetnika pet, vojnika i mornara jedan, seljaka 17 te sluga i nadničara tri

Nastavnički zbor sačinjavali su prof. Mile Cindrić, privremeni upravitelj, predavao je matematiku i fiziku u I. i III. razredu; prof. Stjepan Horvatić predavao je hrvatski jezik u I., II. i III. razredu, latinski jezik u III. razredu, povijest u II. razredu, a bio je i nadstojnik (razrednik) I. razreda. Isp. namjesni učitelj Gustav Antolković predavao je mjerstvo i mjerstveno risanje u II. i III. razredu, prostorno risanje u I., II. i III. razredu, krasnopis u I. razredu, nadstojnik je bio II. razredu, a ujedno je bio i čuvar zbirke za mjerstvo i prostorno risanje; namjesni učitelj Lazar Pejić predavao je prirodopis u I. i II. razredu, matematiku u I. i III., zemljopis u I., II. i III. razredu, povijest u III. razredu, bio je i čuvar fizikalne, zemljopisne i prirodopisne zbirke; namjesni učitelj Dušan Troboz predavao je njemački jezik u I., II. i III. razredu, francuski jezik u III. razredu, krasnopis u II. razredu, nadstojnik je bio

2 Izvješće o stanju obćih pučkih i šegrtske škole slob. i kr. grada Koprivnice koncem šk. god. 1891./92., Koprivnica: Brzotiskom T. Kostinčera, 1892.

III. razreda te knjižničar učiteljske i učeničke knjižnice. Kateheta dr. Dinko Gudek predavao je rimokatolički vjeronauk, administrator parohije u Velikoj Mučnoj Đorđe Popović podučavao je učenike grčko-pravoslavne vjere, dok je kotarski rabin Simon Hessel poučavao učenike mojsijeve vjere. Neobligatne (neobavezne) predmete predavao je Tomo Šestak, učitelj pjevanja i gradski kapelnik za pjevanje svjetovno i crkveno; gombanje (gimnastika i tjelovježba) za učenike predavao je Lazar Pejić i, naposljetku, Paula Frank, učiteljica pučke škole, predavala je ručni rad učenicama. Školski je podvornik bio Gjuro Kramarić. Gradski liječnici dr. Mirko Kasumović i dr. Milivoj Javand besplatno su liječili učenike, gradsko je poglavarstvo dalo potporu jednom učeniku u iznosu od 240 kruna, dok su R. pl. Rukavina, nadšumar, dr. M. Javand i dr. M. Kasumović, liječnici, J. Mitričić, kapelan, Alois Fischel, ljekarnik, dr. D. Gudek, kateheta, i Jelena pl. Ožegović plaćali stan i hranu za jednog učenika. Umirovljeni župnik Milutin Frižić darovao je preko sto poučnih i zabavnih knjiga. Kraljevski zemaljski nadzornik Franjo Krema pregledao je rad škole 16. i 17. studenoga 1906., kao i 6. i 7. lipnja 1907. godine. Školska je godina završila 29. lipnja svečanim „Tebe Boga hvalimo" i podjelom svjedodžbi za 88 učenika i 32 učenice.

Sljedeće školske godine, 3. rujna 1907., škola je dobila odobrenje da se otvori četvrti razred gimnazije. Privremeni upravitelj prof. Mile Cindrić napustio je u listopadu 1907. koprivničku gimnaziju, a na njegovo mjesto postavljen je profesor dr. Vjekoslav Pacher, koji je uz ravnateljsku dužnost predavao i latinski jezik. Bila je uvedena i nastava grčkog jezika u III. i IV. razredu. Potpisom Kraljevske zemaljske vlade Hrvatske, Odjela za bogoštovlje i nastavu, od 9. prosinca 1908. pod brojem 29409, a uz odobrenje tadašnjeg cara Franje Josipa I. od 25. studenoga iste godine, škola je dobila službeno ime Kraljevska mala realna gimnazija u Koprivnici.[3]

4. Akcija za izgradnju gimnazijske zgrade 1907.

Usporedno sa samim osnivanjem škole odvijala se akcija za izgradnju nove školske zgrade za potrebe gimnazije. Na sjednici od 23. kolovoza 1906. Gradsko je vijeće donijelo odluku o pristupanju izgradnji nove zgrade. Sjednici su prisustvovali Franjo Krema kao poslanik Kraljevske zemaljske vlade, načelnik Josip Vargović u ime gradske općine te Mirko Lugarić kao predstavnik Bjelovarsko-križevačke županije. Koprivnička je gradska općina odlučila da se zgrada gradi o njezinu trošku, a kao glavni izvor prihoda poslužile su bogate općinske šume. Uz prisustvo velikog broja građana, profesora i učenika gimnazije, 17. studenoga 1907. gradonačelnik Josip Vargović položio je kamen temeljac za novu zgradu. Blagoslov kamena temeljca obavio je župnik i narodni zastupnik Stjepan Zagorac, koji je u svom zanosnom govoru istaknuo važnost ove svečanosti. Radove je izvodila poznata zagrebačka građevinska firma Carnelutti, koja je izgradila nekoliko najznačajnijih koprivničkih javnih objekata, uz sudjelovanje domaćih obrtnika i građevinskih radnika. Za manje od jedne godine izgrađena je jednokatna zgrada koja je ubrojena u najsuvremenije školske objekte svojeg doba u Hrvatskoj. Nova je gimnazijska zgrada predana na uporabu profesorima i učenicima 15. rujna 1908. godine. Toj velikoj svečanosti prisustvovali su ban Pavao barun Rauch u pratnji Teodora Georgijevića, velikog župana, Franje Kreme, kraljevsko-zemaljskog nadzornika za srednje škole, Dragana Viteza Trnskog, odsječnog savjetnika, i Alberta Švarca, kraljevskog nadinženjera.

Kod nove gimnazijske zgrade gradonačelnik Vargović srdačno je pozdravio bana, koji je izrekao podulji zanosni govor, istaknuvši živu želju da se u ovom zavodu trajno odgaja mladež, koja *će u svojim srcima na vijek gajiti živu vjeru prema bogu, nepokolebivu vjernost prema kralju i toplu ljubav prema miloj domovini Hrvatskoj*. Na to je ravnatelj zavoda *preporučio množnom zagovoru preuzvišenog glavara zemlje ovaj mladi zavod koji je požrtvovano građanstvo koprivničko podiglo, da bude kao umno i odgojno stjecište ne samo grada Koprivnice nego i cijele lijepe i bogate Podravine na korist potomstvu i na čast rodu hrvatskome*.[4]

Blagoslov zgrade obavio je vjeroučitelj Zlatko Kolander. Izgradnjom nove gimnazijske zgrade stekli su se uvjeti da koprivnička gimna-

3 FELETAR, Dragutin: *Prilozi za povijest koprivničke gimnazije od 1906. do 1945.*// Podravski zbornik, 5, 1979., (ur. Franjo Horvatić) Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1979., 73.

4 Izvještaj Kr. male realne gimnazije u Koprivnici za školsku godinu 1908./9., Koprivnica, Knjigotiskara M. Neugebauer-a, 1909.

zija dobije i četvrti razred i postane potpuna mala realka. Na gimnaziji je do Prvog svjetskog rata djelovao mješoviti pjevački zbor koji je vodio Tomo Šestak, a postojalo je i skautsko (izviđačko) udruženje te Društvo za potporu siromašnih učenika. Učiteljska knjižnica od početnog 141 sveska 1906. godine narasla je na 1041 do 1914. godine, a učenička od početnih 142 sveska na 903. Postojale su nastavne zbirke pomagala: geografskih, historijskih, prirodopisnih, fizikalnih, kemijskih te zbirka za prostoručno i geometrijsko risanje.

5. Burno razdoblje između dva svjetska rata

Nakon Prvoga svjetskog rata nastupile su značajne promjene. U školskoj godini 1918./19., uoči proglašenja Kraljevine SHS, Kraljevska mala realna gimnazija dobila je peti razred, a sljedeće školske godine, 1919./20., i šesti. Sedmi i osmi razred uvedeni su 1920./21. Otvaranjem svih osam razreda postala je potpuna realna gimnazija. U toj školskoj godini prvi je put polagan ispit zrelosti. Pismeni je ispit održan od 11. do 15., a usmeni 23. i 24. lipnja 1921. Ispitu zrelosti pristupilo je osam kandidata. Predsjednik ispitne komisije bio je sveučilišni profesor Ladislav Stjepanek. Ispit zrelosti položili su učenici Ljudevit Schontag, Zlatko Fišer, Julije Handler, Viktor Kovačić i Stjepan Žufika. Dolaskom nove jugoslavenske vlasti koja je zbog nedostatka financijskih sredstava prijetila ukidanjem gimnazija na cijelom području Hrvatske, koprivnička je gimnazija bila pod stalnim povećalom. Naročito je kritično razdoblje bilo 1925. i 1926. godine, kada su državne vlasti poslale specijalnu komisiju iz Beograda ne bi li u nedostatku školskog prostora i nastavnih pomagala pronašle razlog za njezino ukidanje. *Komisija je pregledala zgradu 27. oktobra 1926. i našla da je u Koprivnici puni zavod potreban i s ekonomsko-gospodarskog stanovišta, ali i s kulturno socijalnog razloga. Osim toga sama zgrada zajedno sa svojim knjižnicama i zbirkama odgovara potpuno svim zahtjevima jednog potpunog srednjeg zavoda. K tome je vjerojatno da će gradska općina u razmjeno kratkom roku proširiti zgradu i podići drugi kat i da će se pobrinuti za prikladnu nastambu nastavnika.*[5]

Godine 1927. ponovno je došlo do zabrinutosti jer gimnazija nije dobila službenu potvrdu da je priznata kao osmogodišnja škola, nego da će je vratiti na četverogodišnju (nižu/malu) gimnaziju. U rujnu 1927. delegacija na čelu s kraljevskim vladinim povjerenikom za grad Koprivnicu Mirkom Lendvajem i osječkim velikim županom Ivanom Frančićem otišla je u Beograd kod ministra prosvjete Milorada Vujičića, koji je na toj dužnosti naslijedio Stjepana Radića, i zatražila ostanak osmogodišnje gimnazije. Nisu dobili nikakva jamstva, no 5. listopada 1927. došlo je odobrenje da koprivnička gimnazija ostaje osmogodišnja. Do ukinuća gimnazije došlo je 1932. godine. Naime, u noći s 5. na 6. travnja 1932. bile su u nekim učionicama potrgane slike kralja Aleksandra, a policijska je istraga utvrdila da su glavni osumnjičeni gimnazijalac Franjo Borić, student filozofije Josip Korošec i stolarski pomoćnik Stjepan Galinec. Uz njih je uhićen i Mijo Bzik, staklarski pomoćnik iz Reke, koji je u godinama koje su slijedile bio jedan od najbližih suradnika ustaškog poglavnika Ante Pavelića. Nakon toga je beogradski režim dekretima premjestio i koprivničke profesore dr. Julija Makanca, Vladimira Blaškovća i Ivana Medveda, za koje su smatrali da su odviše hrvatski nastrojeni. Ubrzo je iz Beograda stigla i odluka o ukidanju gimnazije. Naime, u Izvještaju za školsku godinu 1931./32. otisnut je tekst: *Pri koncu štampanja ovog izvještaja stigla je odluka Min. prosvjete, odjela za srednju nastavu S.n.br.18294. od 22. juna 1932. ovog sadržaja. Ministarski savjet na svojoj sjednici od 17. juna ove godine na osnovi 22 Finansijskog zakona za 1932-33. godinu ukinuo je realnu gimnaziju u Koprivnici. Konačno: Ukazom Nj. Vel. Kralja s. n. br.17325 od juna 1932. godine penzionisani su sa danom 1. jula 1932. godine Kocijan Ivan, profesor, Babić Bogdan, profesor, Šeparović Marko, profesor, Malenica Stjepan, profesor i Selec dr. Mijo, profesor.*[6]

U *Podravskim novinama* od 16. srpnja 1932. izašao je tekst *Deputacija građana koprivničkih i pučanstva okolice*: *U četvrtak dne 14. o.*

5 FELETAR, Dragutin: Nav. dj., 79.: *Prilozi za povijest koprivničke gimnazije od 1906. do 1945.//* Podravski zbornik 5/1979 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1979., 79.

6 Državna realna gimnazija u Koprivnici. Izvještaj za školsku 1931./32. godinu, Tisak V. Vošicki u Koprivniici, 1932.

Slika 1. Zgrada koprivničke gimnazije na razglednici s početka 20. stoljeća (izvor: Muzej grada Koprivnice, Zbirka razglednica).

mj. (srpanj - op.a.) u tričetvrt na 8 sati navečer, otputovala je u Beograd deputacija Koprivničkih građana, pod vodstvom gradskog načelnika dr. Švarca, da kod nadležnih Ministarstva ispostavi ponovnu uspostavu Koprivničke gimnazije. U ovoj se deputaciji pored načelnika te gradskih zastupnika Peršića i Zelenka nalaze još ovi naši ugledni sugrađani: Kamenar Fran, Vojnović Božo, Tomac Mihovil, Jadžić Čedo i dr. Narodni poslanik dr. Malančec otputovao je već dan prije, da učini pripreme za primitak deputacije kod nadležnih Ministarstava. Ovoj se deputaciji priključiše načelnici općina iz Virja, Novigrada i Hlebina, a poduprijet će naročito rad ove deputacije senator kotara Gjurgjevačkog popularni Tomo Jalžabetić, koji je također u istu svrhu otputovao u Beograd. Deputaciji želimo u interesu našeg grada najbolji uspjeh.[7]

Detaljnija informacija o rezultatu njihove deputacije nije bila objavljena, no može se pretpostaviti da do konačnog rješenja nije došlo. Zato je gotovo ista delegacija otputovala 16. kolovoza 1932. i na Bled, u ljetnu rezidenciju kralja Aleksandra, također s namjerom da se napokon riješi gimnazijsko pitanje. U istim novinama iz rujna 1932. čitamo kako se kralj obratio deputaciji iz Koprivnice, pozitivno reagirajući na prethodni govor senatora Jalžabetića: *No kad je tako Mi Vam vraćamo Vašu gimnaziju. Želim, da se omladina odgaja u nacionalnom duhu.*[8] Zbog ovih događaja smijenjen je direktor gimnazije Dragutin Galijan. Sve to govori da je borba za gimnaziju bila najvažnija koprivnička društvena akcija, koja je uspješno okončana u rujnu 1932. godine. To je ujedno propagandno protumačeno tako da se kralj uvjerio u lojalnost koprivničkog stanovništva. Usprkos velikomu broju protudržavnih istupa na koprivničkom području tijekom 1932. i 1933. godine, s obzirom na to da je nedaleko na mađarskoj strani rijeke Drave bio logor ustaških emigranata Janka-puszta, državne su vlasti bile uvjerene da u Koprivnici drže političku situaciju pod kontrolom. To je simbolički potvrđeno održavanjem svečane sjednice Gradskog zastupstva, nakon što je otklonjena opasnost od ukinuća gimnazije. Godina 1936. bila je ponovno turbulentna, ovoga puta zbog proturežimskog političkog djelovanja profesora Ive Marinkovića. Taj komunistički aktivist i kasnije dužnosnik CK KPH s učenicima u koje je imao najviše povjerenja nalazio se u nastavničkoj knjižnici (u to vrijeme u školama postojale nastavničke i učeničke knjižnice – op. a.), kojom je rukovodio. Pod izgovorom da mu pomažu uređivati knjižnicu i evidentirati knjige provodio je političku agitaciju. Kako bi sakrili svoje djelovanje, sastanci su izgledali kao da je u pitanju dogovor oko školskog lista *Osvit*. Pred sobom su uvijek imali bilješke i materijale vezane uz taj učenički list. Politički rad s učenicima Marinković je organizirao po sistemu trojki. Prvu su trojku sačinjavali Vladimir Nikša iz Đurđevca te Ljudevit Gerovac i Vladimir Valeš iz Peteranca. Zbog neopreznosti Valeš je

7 *Deputacija građana koprivničkih i pučanstva okolice//* Podravske novine, III, br. 28. (16. 7. 1932.), 3.
8 *Podravina bedem i čuvar jugoslavenske misli//Podravske novine*, III br. 38. (24. 9. 1932.), 1.

ispao iz grupe, a na njegovo je mjesto došao Stjepan Grgac iz Virja. Nikšini roditelji saznali su za njegov ilegalni rad i zabranili mu daljnju suradnju pa se umjesto njega u grupu uključio Gvido Ledinski iz Novigrada Podravskog. Njihov je zadatak bio da raznose brošure, novine *Hrvatski put*, *Borbeni student*, *Seljačka sloga*, *Proleter*, *Srp i čekić*. Učenici su ga upoznavali s ostalim simpatizerima. Gerovac ga je upoznao sa Stjepanom Betlehemom iz Peteranca, Ledinski sa suspendiranim učiteljem Josipom Mađarićem iz Hlebina te sa Stjepanom Cimbrišakom, studentom prava iz Novigrada Podravskog. Marinković se tako preko učenika i simpatizera povezao sa seljacima iz Đelekovca, Peteranca, Novigrada, Hlebina i drugih sela, gdje je održavao politička predavanja. U travnju 1935. godine u Mađarićevoj klijeti u Plavšincu Marinković je održavao sastanak s komunističkim simpatizerima, kada je upala policija i sve ih uhitila. Prvo su odvedeni u Upravu zagrebačke policije, a onda su prebačeni u Bjelovar, gdje im je po optužnici državnog tužilaštva sudio Okružni sud u Bjelovaru. Učenici Ljudevit Gerovac, Gvido Ledinski, Stjepan Grgac, Vladimir Nikša i Vladimir Valeš nisu osuđeni na zatvorsku kaznu, nego na kaznu isključivanja iz svih srednjih škola, no ostala im je mogućnost polaganja privatnog ispita. Marinković je, pak, osuđen na sedam mjeseci zatvora i gubitak građanskih prava. Kako državni tužitelj nije bio zadovoljan presudom, tražio je reviziju postupka. Sud u Zagrebu osudio ga je na tri godine zatvora i gubitak građanskih prava. Nekako u isto vrijeme otpušteni su iz koprivničke gimnazije profesori Franjo Dolenec (profesor prirodopisa i zemljopisa), Ivan Hiršl (profesor francuskog i usporedne književnosti koji je kasnije strijeljan na Danici) i Marica Marinković, Ivina sestra, profesorica jugoslavenske književnosti, hrvatskosrpskog sa staroslavenskim.

6. Briga za siromašne učenike

Otvaranjem Privremene male realne gimnazije njezini su profesori izrazili želju da se osnuje *Društvo za potporu siromašnih i vrijednih učenika i učenica*. Društvo je osnovano dvije godine kasnije, 29. siječnja 1909., kada su odobrena pravila društva. Članovi-osnivači uplaćivali su u fond ovoga društva po 40, 80 ili 100 kruna, a potpomagajući članovi po dvije krune. Do kraja 1917. godine, kad su zbog Prvoga svjetskog rata socijalni problemi eskalirali, to je društvo u svojoj blagajni imalo 5193 krune i 32 filira prihoda. Uz to, neki građani su besplatno hranili jako siromašne učenike.[9] Godine 1930. mijenja se naziv društva u *Zajednica doma i škole*, a u gimnaziji djeluje od 26. listopada iste godine. Zajednica je imala šest vrsta članova. Veliki dobrotvori plaćali su godišnju članarinu 5000 dinara, dobrotvori 1000 dinara, utemeljitelji 500, pomagači 200, redovni članovi 80 dinara, dok su izvanredni davali koliko su mogli. Već te prve godine Zajednica je dobila 33 200 dinara, a utrošila 13 800 za odijela i zimske kaputе. Zajednica je prestala s radom 1940. godine. U tom desetogodišnjem razdoblju njome su rukovodila tri predsjednika: Josip Sivoš, predsjednik kotarskog suda, Mihovil Tomac, trgovac, i Milan Šulc, kotarski školski nadzornik. Siromašne gimnazijske učenike pomagali su razni fondovi koji su prisutni u školi, primjerice Školski fond od taksa privatnih učenika, Fond za muzičko obrazovanje učenika, Fond za fizičko uzgajanje učenika te Fond za zaštićivanje zdravlja učenika. U školskoj godini 1939./40. fondovi su posjedovali 34 550 dinara gotovine.[10]

7. Prosvjetno društvo *Osvit*

Prosvjetno društvo *Osvit* osnovano je 1927. godine kao literarna družina, no rad je ubrzo zamro. Godine 1930. ponovno se aktiviralo i u rad društva uključilo se sedamdesetak učenika. Naredne, 1931. godine Ministarstvu prosvjete na odobravanje su poslana pravila društva, koja su i odobrena. Dolaskom profesora Ive Marinkovića, osim kulturno-umjetničke djelatnosti, u *Osvitu* rade literarna, šahovska, tamburaška, diletantska (kazališna) i turistička sekcija. Godine 1932. privremeni odbor društva bio je u sastavu: Franjo Novak, predsjednik – učenik VII. b, Franjo Posavec, tajnik, Veljko Milić, knjižničar, dok su odbornici bili Ivan Šemper, Tomo Cupan, Franjo Jembrek, Stjepan Lovrin, Nada Dolenec i Ljerka Šavor. U Izvješću za školsku godinu 1933./34. zapisano je: *Odmah na početku školske godine udruženje je dobilo pravila od Ministarstva prosvjete, te je započelo redovit rad. Upisano je 59 članova. Na*

9 FELETAR, Dragutin: Nav. dj., 79.: *Prilozi za povijest koprivničke gimnazije od 1906. do 1945.*// Podravski zbornik, 5, 1979., Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1979., 77.
10 A. N. : *Iz historijata koprivničke gimnazije*//Glas Podravine god. IX, br. 10, (1. 5. 1957.), 3.

glavnoj skupštini održanoj 29. 11. 1933. bio je izabran upravni i nadzorni odbor i povjeren im je nadzor i vođenje udruženja. Upravni odbor sačinjavali su učenici Rudolf Sabljak, Franjo Posavec, Branko Navratil, Ljubomir Gerovec i Zlata Brunec, a nadzorni odbor učenici Franjo Jembrek i Stjepan Lovrin. Najagilnije su bile literarna sekcija, glazbena, šahovska i izletnička sekcija.[11]

8. Otvaranje školske poliklinike 1928. godine

O zdravlju gimnazijskih učenika do otvaranja školske poliklinike 1928. godine brinuli su se koprivnički liječnici dr. Mirko Kasumović i dr. Milivoj Javand. Školska poliklinika bila je isprva smještena u podrumskim prostorijama škole, kasnije je dobila svoju zasebnu zgradu i svečano je otvorena 17. ožujka 1928. godine, kada je na otvorenju govorio dr. Andrija Štampar, koji je ubrzo postao jedan od najvećih svjetskih stručnjaka za razvoj javnoga zdravstva. U okviru školske poliklinike radile su dvije ambulante: ambulanta za internu medicinu, unutar koje su bile oftalmologija, otorinolaringologija, dermatologija i mala kirurgija, te zubna ambulanta. U ambulanti za internu medicinu radio je dr. Vladimir Halavanja, a nakon njega dr. Stanko Sulimanović i dr. Feđa Fišer Sartorius, koji je bio upravitelj poliklinike od 1940. godine pa do odlaska u NOB 1943. godine. U zubnoj su ambulanti radili dr. Mirko Lendvaj, dr. Slavko Hiršler i drugi stomatolozi. Interesantno je istaknuti da je službu školske sestre već 1937. godine započela raditi Marija Brozović, koja je tako postala dugogodišnjom školskom sestrom koprivničke gimnazije. Kako školska poliklinika nije imala očni odjel, za vid učenika brinuo se dr. Ivan Majksner, asistent očnog odjela bolnice Milosrdne braće u Zagrebu. Pregled očiju učenika postao je obavezan početkom 1932. godine i učenici su jednom mjesečno podvrgavani sistematskom pregledu. Liječnici školskih poliklinika nisu samo liječili bolesne učenike, već su se bavili i preventivnim medicinskim radom, obavljali sistematske preglede prvih i posljednjih razreda, vršili cijepljenja i sve ono što je bilo potrebno.[12]

U izvještaju iz školske godine 1929./30. o radu Školske poliklinike čitamo da je u internoj ambulanti pregledano 477 učenika, a u zubnoj je pregledano 398 učenika. Indikativno je bilo da su u potonjoj zubni defekti uočeni kod čak 353 učenika. Jednako je zanimljivo da su se učenici gimnazije okupali 9635 puta. U izvještaju se zaključuje da je *poliklinika ispunila ako i ne u svemu, onaj program, koji joj je stajao pred očima, kada je pred dvije godine bila otvorena*. Nabrojeni su i teško rješivi problemi: *Lijepo zamišljenom njenom radu stajale su na putu tri teške okolnosti: vlaga, jer je poliklinika smještena podrumu gimnazijske zgrade, a taj još nije izoliran ni dreniran, često pomanjkanje vode i trošnost dovodnih i odvodnih cijevi, a napokon nerazumijevanje i nepovjerenje publike pa i samih učenika. Potonje neprilike lagano iščezavaju.*[13]

9. Otvaranje ženske realne gimnazije družbe „Kćeri božje ljubavi"

Uspostavom Nezavisne Države Hrvatske, zakonskom odredbom od 19. studenoga 1941. dozvoljeno je časnim sestrama u Koprivnici otvaranje potpune ženske realne gimnazije s pravom javnosti. U toj zakonskoj odredbi piše da se Privatna potpuna ženska gimnazija družbe „Kćeri Božje ljubavi" s pravom javnosti u Koprivnici mora u svom radu držati svih propisa koji vrijede za državne realne gimnazije. Nastavnici ove gimnazije, zaključeno je, moraju imati zakonom propisano osposobljavanje za nastavnike državnih gimnazija. Postavljanje nastavnika odobravalo je Ministarstvo nastave. Nastava se održavala u koprivničkom Domu Srca Isusova Družbe Kćeri Božje ljubavi. Uređene su prostorije, nabavljen namještaj i škola je trebala započeti radom već u rujnu 1941. Upraviteljicom je imenovana prof. č. s. Anđela Strujić. Međutim, kako je nastava već započela u Državnoj gimnaziji te je početkom drugog polugodišta Ministarstvo prosvjete odredilo da prvi C, ženski razred Državne gimnazije, prijeđe u žensku Gimnaziju kod časnih sestara.

Obuka na ženskoj Gimnaziji započela je 1. veljače 1942. godine, a u prvom je razredu te školske godine (1941./42.) bilo 56 učenica. Osim razredne nastavnice, č. s. prof. Anđele Strujić, koja je predavala kemiju, fiziku i matematiku, a uz

11 Državna realna gimnazija u Koprivnici. Izvještaj za školsku 1933./34. godinu, Tisak Vinko Vošicki u Koprivnici, 1934.
12 V. Š.: *Briga o zdravlju učenika* // Glas Podravine, god. XVIII, br. 43, (12. 11. 1966.), 4.
13 Državna realna gimnazija u Koprivnici. Izvještaj za školsku 1929./30. godinu, Tiskara V. Vošickog u Koprivnici, 1930.

to održavala satove crtanja, pisanja, ručnog rada, pjevanja i tjelovježbe, ostale su predmete predavale suplentice Mila Požar, prirodopis i zemljopis, Adela Cesar, hrvatski i njemački jezik i povijest, dok je vjeronauk predavao prof. franjevac Ruf Rufin. Prvi je razred uspješno završilo 44 učenica, osam ih je imalo popravke, a dvije su pale razred. U školskoj godini 1942./43. zbog velikog broja prijavljenih učenica morala su se otvoriti dva prva razreda, I. a i I. b, u koje se upisalo 70 učenica, a u drugi razred 52 učenice. U školskoj godini 1943./44. otvoren je i treći razred ženske Gimnazije, u koji se upisalo 35 polaznica. U prvom su tada bile 54, a u drugom 51 učenica. Prema statističkim podatcima, u školsku godinu 1944./45. bila su upisana četiri razreda ženske gimnazije s više od 200 učenica.

Uslijed ratnih neprilika nastava je često prekidana i bila je neredovita. Prilikom bombardiranja grada 17. siječnja 1945. jedna je bomba pogodila zgradu i nanijela velike štete. Nakon popravka nastava se neredovito održavala. U rujnu 1945. objavljen je upis u gimnaziju, no broj upisanih učenica osjetno je smanjen, što je govorilo o neraspoloženju novih vlasti prema toj školi. Ubrzo se to i pokazalo u praksi. Dopisom Oblasnog odbora za kulturu u Bjelovaru od 6. listopada 1945. ukinuta je ženska gimnazija kod časnih sestara, a učenice su nastavile nastavu u Državnoj realnoj gimnaziji u Koprivnici. Tim dopisom naređeno je upravi dotadašnje ženske Gimnazije da sav postojeći arhiv preda Državnoj gimnaziji.[14]

10. Školski život

Nastavni zbor krajem školske 1929./30. godine u Državnoj realnoj gimnaziji predvodio je direktor Dragutin Galijan, koji je predavao i prirodopis. Profesori su bili: Ivan Kocijan (latinski i hrvatsko-srpski), Vilko Mahorić (zemljopis i povijest), Lujo Šavor (logika, latinski i hrvatsko-srpski), Ivo Klučka (hrvatsko-srpski), Leon Matoš (francuski i zemljopis), Josipa Krušec (njemački i hrvatsko-srpski), Marko Palić (latinski i hrvatsko-srpski), Bogdan Babić (kemija i prirodopis), Milan Vukelić (matematika, desk. i fizika), dr. Mijo Selec (rimokatolički vjeronauk), Stjepan Malenica (latinski i hrvatsko-srpski) i Vjekoslav Eichler (crtanje). Suplenti su bili: dr. Vladimir Mošin (povijest), Vladimir Blašković (prirodopis i zemljopis), Adam Marin (istočno-pravoslavni vjeronauk i pisanje), dr. Julije Makanec (njemački), Alojzije Čudovan (matematika), Ana Dočkal (matematika i fizika), Ilija Krutikov (matematika), František Nejedly (gimnastika), Olga Mošin (francuski), dr. Vladimir Halavanja (higijena i šef Školske poliklinike), rabin dr. Izrael Kohn (izraelićanski vjeronauk), Mihovil Kolarić (vjeroučitelj i zborno pjevanje) i Marko Samardžija (starokatolički vjeronauk). Dopunama zakona od 1931. godine uvodi se za gimnazije prijemni ispit. Tako su i u koprivničkoj gimnaziji u školskoj godini 1932./33. uvedeni ispiti za upis u prvi razred.

Velika briga posvećivana je i znanstvenim ekskurzijama, a pored toga 1938. je godine započeto i s prvim seminarima u 7. i 8. razredu gimnazije. Seminari su u gimnaziji kao obvezni uvedeni odlukom Ministarstva prosvjete IV-18661 od 5. listopada 1938. godine. Profesor Ante Neimarević navodi da su do sloma stare Jugoslavije održana u 7. i 8. razredu 32 seminara.[15] Seminare su vodili profesori hrvatskog jezika, povijesti i zemljopisa. Uvođenje seminara označilo je prijelaz s tradicionalnog, pasivnog slušanja nastave na suvremenije pedagoške metode temeljene na samostalnom radu učenika. Učenici su, dakle, samostalno proučavali literaturu, pripremali izlaganja i pisali seminarske radove. Najčešće se radilo o obradi književnih, povijesnih i društveno-političkih tema. Učenici su zajedno sa svojim profesorima u prijeratnoj Jugoslaviji svake godine obilježavali proslave Dana sv. Save, Strossmayerov dan, Zrinsko-Frankopanski dan te Masarykovu proslavu. Svaki je od njih tumačen u cilju poticanja „narodnog jedinstva", s naglašenom slavenskom komponentom. Na kraju školske godine davana je završna školska svečanost, uz nastup učenika članova recitatorske grupe, pjevačkog zbora, kao i koncertnih izvedbi. Zanimljivo je da je prva maturalna zabava održana 16. svibnja 1921. godine. Maturalne zabave kakve poznajemo danas nisu se održavale svake godine. U gimnaziji su djelovale učeničke organizacije Ferijalni savez (1925.), Stijeg skauta (1927.), Naraštaj i pomladak Sokolskog društva Kraljevine Jugoslavije (1929.), Pomladak Crvenog križa

14 KOVAČIĆ, Milivoj: *Časne sestre Družbe Kćeri Božje ljubavi u Koprivnici.* // Podravski zbornik 26/27 (ur. Dražen Ernečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2000., 131–145.

15 NEIMAREVIĆ, Ante: *Naša gimnazija u prošlosti.* // Glas Podravine XI, 3. (17. 1. 1959.), 4.

(1930.), Lakoatletska sportska sekcija (1936.) i Naša krila (1938.).[16] Gimnazijsko obrazovanje u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj 1941. – 1945. bilo je obilježeno potpunom ideologizacijom školstva, uvođenjem ustaških načela u nastavu, provođenjem rasnih zakona te drastičnim promjenama u jeziku i nastavnim planovima. Školski je sustav bio pod izravnom kontrolom Ministarstva nastave[17], koje je osnovano u Zagrebu zakonskom odredbom o državnoj vladi NDH od 24. lipnja 1941. (NN 59/1941). Preimenovano je odredbom o vladi od 9. listopada 1942. u Ministarstvo narodne prosvjete (NN 229/1942), s primarnim ciljem odgoja mladeži u duhu ustaškog pokreta. Ministar narodne prosvjete od listopada 1943. pa do sloma NDH bio je bivši koprivnički gimnazijski profesor, dr. Julije Makanec, koji je na toj dužnosti naslijedio Milu Starčevića. I u koprivničkoj su gimnaziji provođeni rasni zakoni, a obvezno je postalo i članstvo u ustaškoj mladeži. Za mušku mladež od 15. do 18. godine života, što je obuhvaćalo više razrede gimnazije, zakonskom je odredbom iz svibnja 1941. uvedena obvezna vojnička prednaobrazba pod nadzorom Ministarstva domobranstva. Nastavnički kadar na kraju školske godine 1941./42. Državne realne gimnazije u Koprivnici bio je većim dijelom preuzet iz razdoblja Banovine Hrvatske, dok su zbog nepodobnosti uklonjeni predavači pravoslavnog i židovskog vjeronauka. Rikard Perković bio je upravitelj i predavao je povijest, dr. Stjepan Mohorovičić matematiku i fiziku, Ante Neimarević povijest i zemljopis, Draga Mutabžija matematiku i crtanje, Josipa Krušec hrvatski i njemački, Vjekoslav Eichler crtanje i pisanje, Ljubomir Serdar prirodopis, talijanski, zemljopis i higijenu, a ujedno je bio i tajnik škole, Alojzije Čudovan matematiku i fiziku, Zdravko Sinovčević kemiju, zemljopis, prirodu i higijenu, Nikola Kraljić povijest i zemljopis, Marija (Maja) Veseli njemački, Helena Ogrinec hrvatski i njemački, Rufia o. Ruf rimokatolički vjeronauk, Blaž Cukon hrvatski, filozofiju, talijanski i vođenje seminara. Od suplenata Zlatko Čanić predavao je matematiku i fiziku te držao seminar, Mila Požar prirodopis, povijest i higijenu, Mijo Uđbinec latinski i hrvatski, Adela Cesar hrvatski, njemački i talijanski, Josip Šalamon pozvan je u vojsku, Mirka Hikec hrvatski i povijest, Verka Matić hrvatski, talijanski i latinski, Marijana Gavez francuski, latinski, talijanski i bila je učiteljica vještina, Roberta Spies pjevanje i zborno pjevanje, Danica Keglević ženski ručni rad i pisanje te Zora Krivačić ručni rad i higijenu. Evidentirane su nastavne zbirke za crtanje, prirodopis, fiziku, kemiju, povijest i zemljopis, matematiku, pjevanje i ručni rad. Za posebne su poslove bili zaduženi prof. Zdravko Sinovčević i prof. Alojzije Čudovan. Stanje u učiteljskoj knjižnici zabilježio je Mijo Uđbinac: *Učiteljska knjižnica prema Imovniku broji 2365 knjiga, od kojih je izlučeno i u ratu izgubljeno 586, u ovoj je školskoj godini nabavljeno 42 knjige. Među izlučenim knjigama bilo je najviše srpskih promičbenih knjiga koje su u knjižnicu dospjele kao poklon iz Beograda. Uz ove bilo je i prilično marksističkih knjiga koje su kupljene za dosta skup novac.*[18]

Mirka Hikec opisala je stanje učeničke knjižnice: *U toku školske godine 1941./42. izlučeno je iz učeničke knjižnice 615 knjiga koje su bile u indeksu zabranjenih knjiga tako da je u knjižnici ostalo 2540 knjiga. Ove godine nabavljeno ih je 73. Dio je knjiga nabavljen iz sredstava fonda za učeničku knjižnicu, knjiga M. Twain: Princ i prosjak dar je knjižare Horvat, a g. Derenčin ljekarnik u Koprivnici poklonio je Vjekoslava Kljaića: Kroz tisuću godina.* Iz istog Izvješća, u dijelu *Đački dio izvješća – Život razreda*, možemo vidjeti kakvo je stanje vladalo u gimnaziji. Razrednica I. b razreda Mirka Hikec navela je da od 46 učenika samo dvoje stanuje u Koprivnici, a da su svi ostali dolazili u školu pješice ili vlakom iz udaljenosti od 3 do 20 km. Većina učenika polazila je od kuće u šest sati ujutro, a vraćala se oko tri sata poslijepodne. Materijalno stanje roditelja većinom se kretalo po posjedu od 2 do 6 jutara zemlje, a po zanimanju polovica su bili seljaci, obrtnici i željezničari. Kod većine učenika prilično su bile otežane prilike za učenje kod kuće, i to zbog nekoliko razloga. Većina je s obiteljima živjela u jednoj ili dvije prostorije, u zimsko doba uslijed nestašice petroleja nisu imali dovoljno svjetla, a također je i jaka zima smetala njihovom uspješnom radu. Razrednik II. a Mijo

16 FELETAR, Dragutin: Nav. djelo, 85.: Prilozi za povijest koprivničke gimnazije od 1906. do 1945.// Podravski zbornik, 5 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1979., 85.

17 Ministarstvo nastave osnovano je u Zagrebu Zakonskom odredbom o državnoj vladi NDH od 24. lipnja 1941. (NN 59/1941). Preimenovano je odredbom o vladi od 9. listopada 1942. u Ministarstvo narodne prosvjete (NN 229/1942).

18 Državna realna gimnazija u Koprivnici. Izvještaj za školsku godinu 1941./42., Koprivnica, 1942. – Strojopis

Uđbinac, zapisao je: *Dolaskom zime obustavom vlakova učenici su bili teško pogođeni jer su se morali nastaniti u Koprivnici. U proljeće su vlakovi ponovno uvedeni i učenici ponovno išli vlakom od svojih kuća dok su 3 učenika redovito putovala pješke iz Reke (i) prošli tako u Koprivnicu i natrag 15 km. Školski vlak na pruzi Koprivnica – Križevci nije bio uveden.*

Razrednici IV. a Adela Cestar i IV. b Zlatko Čanić naveli su da su svi učenici iz razreda u Ustaškom pokretu te su tijekom godine pohađali tečajeve za ustaške dužnosnike. Razrednik VI. a razreda Alojzije Čudovan osvrnuo se na školsku godinu: *Bilo je nekoliko momenata koji su remetili normalan rad. Tako su naprimjer od 4. do 12. prosinca 1941. sudjelovali nastavnici kod popisivanja kukuruza. Zatim je obuka bila prekinuta nekoliko puta radi zime. Neredovito se odvijala obuka kada su učenici kroz deset dana čistili snijeg s koprivničkih ulica. Godine 1941. u gimnaziji otvoreni su zasebni djevojački razredi II. c, III. b, IV. b.*

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata 21 učenik odveden je u ustaške logore, a 70 učenika i sedam profesora stradalo je na strani antifašista. Značajan prilog mobilizaciji, do koje je došlo nakon prvog partizanskog zauzimanja Koprivnice u studenome 1943., dala je upravo gimnazija, jer se uključio gotovo cijeli sedmi i osmi razred zajedno s profesorima Marijom (Majom) Veseli, Bosiljkom Ljepavom i Ivanom Vrančićem. Ljepava i Vrančić su se, inače, zaposlili na gimnaziji godinu dana ranije. Kad su se ustaške jedinice početkom 1944. vratile u grad, to je troje gimnazijskih profesora odlukom resornog ministarstva NDH od 9. ožujka iste godine dobilo formalni „odpust iz državne službe“, ali je uz njih isključen i Ljubomir Serdar. Ustaše su ga ubrzo uhitile i likvidirale. Upravitelj gimnazije Rikard Perković preminuo je 19. rujna 1943. od rana zadobivenih prilikom partizanskog bacanja bombe u kavanu hotela Car, a profesor Uđbinac, koji je smatran ustaškim aktivistom, strijeljan je u Velikom Pogancu 1943. od strane partizana. Unatoč brojnim ratnim neprilikama, 1944. godine tiskana su godišnja izvješća za nastavne godine 1941./42., 1942./43. i 1943./44.

11. Zaključak

Prošlo je 120 godina od početka gimnazijskog obrazovanja u Koprivnici. U razdoblju od njezina osnutka pa do završetka Drugoga svjetskog rata, koje opisuje ovaj tekst, izgrađena je i opremljena jedna školska zgrada, i to 1908. godine. Gimnazija se nekoliko puta zbog financijskih ili političkih motiva našla pred zatvaranjem. Srećom, to se dogodilo samo jednom, 1932., i to za vrijeme školskih praznika. Nastava je tijekom tog razdoblja provođena u skladu sa suvremenim pedagoškim standardima, a značajan je i rad školske poliklinike. Zbog političkih razloga neki su profesori dobivali otkaze, bili umirovljeni ili su dobivali prisilne premještaje. Uz njih često su stradavali i učenici, neki dobivajući i zabrane daljnjeg školovanja. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata 21 učenik odveden je u ustaške logore, a dio učenika izgubio je život u ratnim zbivanjima.

Summary

Fragments from 120 Years of Koprivnica's Grammar School - Part One

KSENIJA KRUŠELJ

The origins of grammar-school education in Koprivnica can be traced back to the period of the Austro-Hungarian Empire. In 1906, the Higher Elementary School was discontinued and replaced by the Temporary Lower Real Grammar School. Classes began on 12 September 1906 in the first, second, and third grades, while the fourth grade was introduced in the following school year. The construction of the school building was completed in 1908. After the First World War, the school underwent substantial changes in its organization and activities. One of the most significant developments was the introduction of all eight grades, thereby establishing the school as a complete real grammar school. The curriculum and teaching methods followed contemporary pedagogical standards, while the functioning of the school was also shaped by the wider social and historical circumstances of the time. These influences were particularly evident during the Second World War, when the school community suffered the tragic loss of both students and teachers.

Literatura i izvori

A. N.: *Iz historijata koprivničke gimnazije.* //Glas Podravine IX, 10, (1. 5. 1957.), 3.

BATINIĆ, Štefka: *Školstvo u XX. Stoljeću.* //Anali za povijest odgoja, 2 , 2003., 49–69.

Deputacija građana koprivničkih i pučanstva okolice. //Podravske novine, III, 28, (16. 7. 1932.), 3.

DRNJANOVČAN, Ivan: *Kod Krleže.* //Koprivnički tjednik, V, 14 , (3. 11. 1954.), 2.

FELETAR, Dragutin: *Prilozi za povijest koprivničke gimnazije od 1906. do 1945.* // Podravski zbornik 5 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1979.

GAĆINA ŠKALAMERA, Sonja: *Dinamika razvoja osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj od 1900. do 1940.* // Anali za povijest odgoja, 3, 2004., 83–111.

KOVAČIĆ, Milivoj: *Časne sestre Družbe Kćeri Božje ljubavi u Koprivnici.* //Podravski zbornik 26/27 (ur. Dražen Ernečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2000., 131–145.

LONČAR, Nevenka: *Uz 50. obljetnicu osnutka gimnazije u Đurđevcu.* //Podravski zbornik 40 (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2014., 247–249.

MIJATOVIĆ, Antun: *Osnove ustroja školskog sustava*, Zagreb, Školske novine, 1994.

Podravina bedem i čuvar jugoslavenske misli//Podravske novine, III, 38. (24. 9. 1932.), 1.

Izvješće o stanju obćih pučkih i šegrtske škole slob. i kr. grada Koprivnice koncem šk. god. 1891./92. Koprivnica: Brzotiskom T. Kostinčera, 1892.

Izvještaj Privremene male realne gimnazije u Koprivnici za školsku godinu 1906./7. i

1907./8., Koprivnica, Knjigotiskara M. Neugebauer-a, 1907. i 1908.

Izvještaj Kr. male realne gimnazije u Koprivnici za školsku godinu 1908./9., 1909./10.,

1910./11., 1911./12., 1912./13., 1913./1914., 1914./1915., 1915./1916., 1916./1917., 1917./1918., 1918./1919., Zagreb, Kr. zemaljska tiskara.

Državna realna gimnazija u Koprivnici. Izvještaj za školsku 1929./30. godinu, 1930./31. godinu, 1931./32. godinu, 1932./33. godinu, 1933./34. godinu, 1934./35. godinu, 1935./36. godinu, 1936./37. godinu, 1937./38. godinu, 1938./39. godinu, 1939./40. godinu, Tisak Vinka Vošickog u Koprivnici.

Državna realna gimnazija u Koprivnici. Izvješće za školsku godinu 1941./42.,

1942./43., 1943./44., Varaždin, Tiskara Kraljek i Vežić, 1944.

Državna realna gimnazija u Koprivnici. Izvještaj za školsku godinu 1941./42., Koprivnica, 1942., Strojopis.